

ליל שבת קודש פרשת ואתחנן שבת נחנו ה'תשס"א

בליל שבת קודש בסעודה ראשונה דיבר מוהרא"ש נ"י דיבורים נוראים ונפלאים מאד על פי דברי רבינו"ל בליקוטי מוהר"ן חלק א' סי' צ"ט, המדבר מדביקות התפילה, עיין שם.

פתח ואמר מוהרא"ש נ"י, רבינו"ל אומר, כתיב (דברים ג) ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, דהנה האדם צריך להתפלל בדבקות גדול להשם יתברך, אך אם לפעמים יש עת, שאינו יכול להתפלל בדבקות, אל יאמר איני מתפלל כלל, מאחר שאינו יכול לכונן פראוי ולהתפלל בדבקות, והתפלה אינה מקבלת, וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות לד:): על רבי חנינא בן דוסא שהיה מתפלל כו' אמרו לו וכו', אמר להם, אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקבל ואם לאו יודע וכו', וזהו על דרך שאמרנו, אם בדבקות, שאזי התפלה שגורה ומרצה בפיו, מקבלת, ואם לאו, חס ושלום, להפך, אף על פי כן אל יאמר האדם פן, אלא יתפלל תמיד, ואם לא יוכל להתפלל בדבקות פראוי, יתפלל בכל פחו, פי בעת שיתפלל בדבקות פראוי, אזי יעלה כל התפלות עם התפלה ההיא שהתפלל פראוי, וזה: ואתחנן אל ה', תמיד, בין בדבקות בין שלא בדבקות, בעת שהוא לאמר, הינו בעת שאזפה להתפלל בדבקות, שהוא בחינת שגורה תפילתי בפי, והינו בעת שהוא לאמר, שהדברים נאמרים ומרצים בפיו מחמת שמתפלל בדבקות, אז יעלה כל התפלות שהתפלל עד עתה פנ"ל, עד כאן לשון רבינו"ל.

והסביר מוהרא"ש נ"י, כי הנה בוודאי עיקר שלימות התפילה הוא שיתפלל אדם להקדוש ברוך הוא בדביקות כזו עד שירגיש שעומד נוכח פני ה' ממש, וכמו שכתוב (איכה ב') שפכי כמים לבך נכח פני ה', וכן אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין כ"ב). המתפלל צריך לחשוב כאילו שכינה כנגדו, שנאמר (תהלים ט"ז) שויתי הוי"ה לנגדי תמיד, כי עיקר שלימות התפילה הוא להתפלל כאשר ידבר איש אל רעהו והבן אל אביו (ליקוטי מוהר"ן חלק ב' סי' צ"ה), היינו בתמימות ובפשיטות גמור, ולדבר אליו יתברך בלשון נוכח "ברוך אתה ה' וכו'", ולשפוך כל לבו לפניו יתברך, ואז בוודאי תפילתו רצויה ומקובלת למעלה, וכמו שאמר רבי חנינא בן דוסא "אם שגורה תפילתי בפי, יודע אני שהיא מקובלת", כי כשהדברים מרוצים ויוצאים מפיו בדביקות

ובהתלהבות גדולה, זהו סימן שנתקבלו למעלה, והקדוש ברוך הוא ימלא את בקשתו, מה שאין כן כשהתפילה יוצא בקושי ובכבידות גדול, ואינו מרגיש דביקות בתפילתו, זהו סימן שעדיין לא נתקבל תפלתו למעלה, ועדיין לא הגיע התפילה אל המקום שלה.

והנה כשאדם נמצא במצב כזו, שאינו יכול להתפלל תפילתו בדביקות גדול, ואינו מרגיש טעם וחיות בתפילתו, אל יאמר שאינו מתפלל חם ושלום, כי זה טעות גדול מאד, כי אם יפסיק מלהתפלל, אזי אף פעם לא יגיע אל דביקות התפילה, כי בכל פעם יבא אליו הבעל דבר בערמה אחרת, לקרר אותו מתפילתו, ויכניס בו סברות ומחשבות זרות, למה אינו יכול עכשיו להתפלל בדביקות כראוי, ובדרך זה ימנע אותו מן התפילה לגמרי, ולכן אף פעם לא יאמר שלא יתפלל, רק תמיד יתפלל תפילתו כמו שהיא, בין בדביקות בין שלא בדביקות, כי עליו לדעת, כשיבא הזמן שיתפלל בדביקות, אזי למפרע יעלו כל התפילות שהתפלל מקודם אפילו שלא בדביקות, וכולם יצטרפו לטובה לפעול את בקשתו, כי בוודאי אין שום תפילה נאבדת כלל, ואפילו אם לא זכה לפעול את בקשתו בעת ההיא, אין התפילה הולכת לריק חם ושלום, רק עומדת במקום מסוים, ומחכה להצטרף אל תפילה ראויה ואזי כולם יעלו ביחד, ולכן תמיד יתחזק בעבודת התפילה בין בדביקות ובין שלא בדביקות, בבחינת ואתחנן אל ה', שהיא מתנת חנם כמו שפירש"י, היינו אפילו כמרגיש שאינו ראוי כלל שיתקבלו תפילותיו מחמת שהם בלי דביקות של כלום, ואין תפלתו שגורה בפיו, ואינו יכול לבקש רק מתנת חנם, אף על פי כן לא יפסיק מלהתפלל, כי עליו לדעת אשר בעת ההיא לאמר, כשיבא הזמן והעת שיהיו הדברים נאמרים ומרוצים בפיו בדביקות, אז למפרע יעלו למעלה כל התפילות שהתפלל עד עתה, שזהו בעת ההיא, היינו בעת הדביקות, לאמר, יהיו כל הדיבורים נאמרים ונתקבלים, ויזכה לישועה שלימה באמת.

וסיפר מוהרא"ש נ"י, שהרה"ח ר' אלי" חיים רוזען ז"ל פעם סיפר לו, איך שהיה פעם על ציון הרשב"י במירון, ולא היה אף אחד שם, רק איש אחד שהיה מתבודד אצל הציון, ושמע איך שהיה מתבודד ומדבר אל רבי שמעון בלשון נוכח כאשר ידבר איש רעהו ממש, "רבי שמעון! רבי שמעון! אנא תעזור לי וכו', ואז נכנס בדעתו דברי רביז"ל (ליקוטי מוהר"ן חלק ב' סי' צ"ה) איך התפילה צריך להיות בלשון נוכח, כאשר ידבר איש אל רעהו והבן אל אביו, וסיפר מוהרא"ש נ"י שהוא בעצמו גם כן ראה את זה פעמיים, פעם אצל קבר רחל אמנו בבית לחם, שהיה שם איש אחד

שופך לבו לפני קבר רחל בתמימות ובפשיטות גמור, והיה קורא וצועק, "אימא! אימא! כבר מספיק קרבנות, תראי שכבר יהיה שלום וכו' (כי היה אז שעת מלחמה), ונתפעל מוהרא"ש נ"י מאד מגודל התמימות שלו, ואיך שמדבר אל רחל אמנו כמו בן אל אמו ממש, וכן פעם כשהיה מתפלל אצל שריד מקדשינו ת"ו, שמע איך שהגיע אדם אחד והתחיל לבכות אל הקדוש ברוך הוא, "אבא! אבא! כואב לי השן מאד", ופתח את פיו והכניס את האצבע בפנים, ואמר, "פה פה כואב לי", כמו ילד המראה לאבא שלו איפוא כואב לו בדיוק, ומוהרא"ש נ"י היה אז מתבודד עם עינים סגורות, ופתח את עיניו לראות את האיש המדבר אליו יתברך בתמימות ובפשיטות כזאת, ועשה עליו רושם גדול, עד היכן הגיעו תמימותו, שהיה מדבר אליו יתברך כאשר ידבר הבן אל אביו ממש.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שהכלל הזה שרביז"ל מוסר לנו כאן, שיתפלל האדם בין בדביקות ובין שלא בדביקות, הוא כלל גדול בכל דבר בעבודת השם יתברך, וגם אפילו בעסקים גשמיים, כי יש טבע אצל הרבה בני אדם, שרוצים דבר בשלימות, ואם לא יכולים לקבל דבר בשלימות, לא רוצים כלום, כגון בענין לימוד תורה הקדושה, יש שרוצים ללמוד תורה עם חשק גדול והתמדה רבה, וגם בתכלית ההבנה וההסברה, ואם לא יכולים להגיע אל זה, אזי לא נחשב בעיניהם הלימוד כלל, וזה טעות גדול מאד, כי האדם צריך ללמוד תמיד בין בדביקות ובין שלא בדביקות, היינו בין שיש לו חשק גדול והבנה ברורה, ובין שאין לו, כי אם לא יכריח את עצמו ללמוד אפילו שלא בחשק ושלא בהבנה ברורה, אזי הבעל דבר תמיד ימציא לו עצות וסברות שונות, למה אינו יכול ללמוד עכשיו, ובדרך זה יבטל אותו מן הלימוד לגמרי, אבל כשאדם עקשן גדול ללמוד אפילו שלא בחשק ושלא בהבנה, אזי סוף כל סוף יבוא לדביקות גדול, היינו לחשק גדול בלימודו, וגם להבנה יתירה, כי ריבוי הלימוד עולה על הכל (שיחות הר"ן סי' ע"ו), וכשאדם הוא עקשן גדול ללמוד בכל פעם אפילו שלא בדביקות, אזי יזכה לטייל בכל התורה כולה ולהיות בקי בה באמת.

וכן הוא בקיום שאר כל המצוות, וגם בכל המדות טובות, שלא יאמר אדם שיקיים את המצוות, ויהיה לו מדות טובות, רק בשעה שמרגיש דביקות והתקרבות אל השם יתברך, כי בדרך זה לא יבא לידי כלום, כי תמיד יבלבל אותו הבעל דבר עם חשבונות של שטות, למה אינו יכול עכשיו להיות בדביקות כראוי, וימנע אותו מכל המצוות והמדות טובות לגמרי, אלא יאמר לעצמו תמיד, עלי לעשות את שלי בכל אופן, בין בדביקות ובין שלא בדביקות, ואז כשאזכה לבוא לידי דביקות, יעלה

למפרע כל המצוות והמדות טובות שהיו לי, וכולם יעשו רושם לטובה להיוושע בכל ענין.

וסיפר מוהרא"ש נ"י, שהרה"ח ר' אהרן קיבליטשער ז"ל היה איש שמח מאד כידוע, ואף על פי שהיה עני ואביון ממש, אף על פי כן היה תמיד בשמחה עצומה, וגם היה משמח את אחרים, וכששאלו אותו, ר' אהרן, איך אתה יכול לשמח כל כל כך, הלא אין לך כלום? היה עונה ואומר להם, הרי בוודאי אתם מודים לי שפעם יהיה טוב, ולא יחסר לנו שום דבר כלל, ואז בוודאי נהיו שמחים מאד, אם כן אני לווה עכשיו שמחה (איך בארג מיד אוים א שמחה) מהעת ההיא... כי זהו גילוי הנ"ל רביז"ל, שצריכין לעבוד את השם יתברך בין בדביקות ובין שלא בדביקות, כי בוודאי יבא זמן שיזכה לדביקות, ואז יעלה הכל למפרע, ולכן כבר עכשיו יכולים ללוות דביקות על סמך העת ההיא, והבן.

ואמר מוהרא"ש נ"י שהענין הזה מבואר בדברי מוהרנ"ת ז"ל (ליקוטי הלכות קריאת התורה הלכה ו' ס"ו) בענין קידוש הלבנה בשעה שהלבנה מכוסה עם ענן קלוש, כי יש מחמירים ואינם רוצים לקדש את הלבנה עד שיתראה בבהירות גדול בלי שום עננים כלל, ואף על פי שלכאורה הוא מנהג טוב, אבל היא חומרא דאתי לידי קולא, כי בקל יכול לעבור הזמן של קידוש לבנה, ובפרט בחורף, ולא יזכה לקדש את הלבנה כלל, והחומרא הזה נובע מן הסברא הנ"ל שאדם רוצה לעשות דבר בשלימות גדול, ואם אין לו שלימות אינו רוצה כלום, אבל אין זה הדרך הנכון, כי מי יכול להתפאר שיכול לעשות מצוה בשלימות, הרי שלימות יש רק להקדוש ברוך הוא, ולכן עלינו לעשות את שלנו, בין בדביקות ובין שלא בדביקות, וכשרואים את הלבנה אפילו מתוך ענן קלוש צריכין לקדש אותה, כי זה מלמד אותנו שלא בכל פעם רואים את האור בשלימות, אבל כשחזקים מאד לקבל את האור אפילו כשהוא קטן, אחר כך במשך הזמן יזכה לאור גדול, ויבוא לדביקות אמיתי כראוי.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שהעולם מספרים, שהיה פעם ילד שהלך לחדר, ואמו הכינה לו אוכל, לחם עם בשר, שיקח עמו לחדר, והחביא את האוכל בין דפי הסידור שלו, ושם את זה תחת בית השחי, והלך לו, בדרכו לחדר בא כלב מאחוריו, והריח ריח הבשר, ובשקט השמיט את האוכל מבין דפי הסידור, ואכל אותו, כשהסתובב הילד וראה הכלב אוכל את הסעודה שלו, התעצבן מאד וזרק מול הכלב גם את הסידור שלו, באומר, "הנה לקחת את האוכל, תקח גם את הסידור..." ואמר מוהרא"ש נ"י, שכן דרך בני אדם, שאם אין להם דבר בשלימות כמו שרוצים, אזי זורקים את

הכל, ואין רוצים כלום, אבל אסור להיות כך, רק צריכין להציל כל מה שיכולים להציל, ולבסוף יהיה להכל תיקון גמור, ובאמת גם בסיפור הנ"ל יש סוד גדול, כי מבואר בדברי רביז"ל (ליקוטי מוהר"ן חלק א' סי' נ') שאם אין האדם זוכה להתפלל תפלתו כראוי, אזי כלב נחית ואכיל קרבניה, היינו כלב בא וחוטף תפלתו, עיין שם, ולכן אסור לאדם לזרוק תפלתו ועבודתו ליד הכלבים והקליפות, רק עליו לחגור מתניו לחטוף כל מה שיכול, כי כך היה אצל כל הצדיקים, שבתחילת עבודתם לא הרגישו כלום, וכל דבר בא להם בקושי ובכבידות גדול, וכעין שאמרו חכמינו הקדושים (אבות פרק ד') כל המקיים את התורה מעוני סופה לקיימה מעושר, ואומר על זה רביז"ל (ליקוטי מוהר"ן חלק א' סי' ר') שלכן הצדיקים שבזמן הזה הם עשירים, כי בגלגול הקודם היו עניים, וקימו את התורה מעוני, ולכן עכשיו מקיימים אותה מעושר, וכן הוא בכל דבר, שבתחילה צריכין יגיעות וטרחות גדולות, ואחר כך זוכין לאור גדול, ומי לנו גדול מדוד המלך עליו השלום, שתמיד מכנה את עצמו בספר תהלים בשם "עני ואביון", ולבסוף מלך המשיח יצא מחלציו, כי דוד מלך ישראל חי וקיים, כי כפי שאדם מוסר את נפשו לעבוד את הקדוש ברוך הוא בכל עת, בין בדביקות ובין שלא בדביקות, כן זוכה אחר כך להכלל בו יתברך לגמרי, והוא חי וקיים לעולם, והשם יתברך יזכינו לעסוק בעבודתו יתברך תמיד בכל לבנינו נפשינו ומאדינו, עדי זוכה להכלל בו יתברך לגמרי מעתה ועד עולם אמן ואמן.

בוקר שבת קודש פרשת ואתחנן שבת נחמו ה'תשס"א

בשבת קודש בבוקר, בעת קידושא רבא, דיבר מוהרא"ש נ"י דיבורים נוראים ונפלאים מאד בסיפורי מעשיות של רביז"ל במעשה מבעל תפילה דף שס"ט עיין שם.

פתח ואמר מוהרא"ש נ"י, רביז"ל ממשיך לספר, היות שנמצא פתוב בספרי דברי-הימים שלהם (שקורין קראויניקיש), איך שהיה רוח סערה גדולה בעולם, והרוח סערה הפך את כל העולם פלו, שהפך מים ליבשה ומיבשה לים, וממדבר ישוב וכו', ובלבל את כל העולם פלו, ואחר הרעש והבלבול

שנתבלבלו כל העולם, ישבו עצמן בני העולם לעשות להם מלך, וחקרו מי ראוי לעשותו מלך עליהם, וחקרו ואמרו באשר שעקר הוא התכלית, על פן מי שהוא משתדל ביותר בהתכלית, הוא ראוי להיות מלך, והתחילו לחקר מהו התכלית, והיה ביניהם פתות פתות, כי מיד שהיה רוח סערה בעולם, שהוא ענין המחלוקות והמריבות שיש בין הבריות, ונתבלבל כל העולם כולו מרוב פירודי לבבות שיש ביניהם, אזי כבר אין משיגים את התכלית הנרצה להכיר את השם יתברך ולהיות דבוק בו בדביקות אמיתו, כי אין שום תכלית אחרת בעולם רק לעבוד את הקדוש ברוך הוא ולהכיר אותו יתברך מכל פרט ופרט של הבריאה, וכמו שכתוב בזהר (בא מ"ב:): בגין דישתמודעין ליה, וכל זמן שיש שלום בעולם, וכולם מתאחדים כאיש אחד בלב אחד להשיג את התכלית, אזי בודאי יחקרו ויסבירו זה לזה את האמת, וישליכו כל איש את שקר אלילי כספו ויתקרבו אל האמת (ליקוטי מוהר"ן חלק א' סי' כ"ז), אבל מיד שיש רוח סערה של מחלוקת ומריבות בין הבריות, והכל נתבלבל ונתהפך, אזי מתחילים כתות כתוב לריב ולחלוק ביניהם מהו התכלית ואיך משיגים אותו.

ואמר מוהרא"ש נ"י, שבשעה שסיפר רביז"ל את הדעות הכוזבות של הכתות הבאות האלו, צחקו אנ"ש מרוב טיפשות דעתם, ואמר רביז"ל, אל תצחקו, כי אם הייתם יודעים את כל הסברות והראיות שלהם, הייתם כולם נתפסים בהם חס ושלום.

פת אחת אמרו, שעקר התכלית הוא פבוד, פי אנו רואים, שהפבוד הוא העקר אצל העולם, פי כשאין נותנין לאדם פבודו, דהינו שמדברים לו איזה דבור פנגד פבודו, יש לו שפיכות-דמים, פי העקר הוא הפבוד אצל כל העולם, ואפלו לאחר מיתה מקפידים לתן להמת פבודו, לקברו בכבוד וכיוצא (ואומרים לו, שכל מה שעושיין-הפל עושיין לך בשביל פבודך), אף-על-פי שאחר מיתה אין שידך ממון ושום תאוה אצל המת, אף-על-פי-כן על פבוד המת מקפידים, נמצא שהפבוד הוא העקר התכלית וכיוצא בסברות פאלו (של מבוכה וישטות וכן כל הפתות המבארים למטה, פלם היו להם סברות הרבה לדעתם הנבוכה והסכלה וקצתם מבארים למטה, אך רבנו ז"ל לא רצה לבאר כל הסברות הנבוכות שיש באלו הדעות, פי יש בזה סברות נבוכות כל-כך, עד שאפשר חס ושלום לטעות באמת באלו הסברות של שקר, רחמנא לצלן) עד שנספם אצלם, שעקר התכלית הוא פבוד, על-פן צריכין לבקש איש מכבד, וגם שיהיה רודף אחר הפבוד, הינו שיהיה רודף

אחר הכבוד וישיג את הכבוד (שזהו איש מכבד, שיש לו כבוד), פי מאחר שהוא איש מכבד, שיש לו כבוד, והוא רודף אחר כבוד, ומסיע את הטבע שהיא רוצה בכבוד פנ"ל, נמצא שזה האיש משתדל אחר התכלית ומשיגו, פי התכלית הוא כבוד (פל זה היה דעתם הסכלה והנבוכה) פנ"ל, על-פן זה האיש ראוי להיות מלך והלכו לבקש איש פזה, והלכו ומצאו שהיו נושאים את 'בעטליר' [קבצן] זקן אחד, והלכו אחריו לערך חמשה מאות אנשים, פלם 'ציגינירס' [צוענים], וגם הוא היה 'ציגיניר', והבעטליר הזה היה עור ועקם ואלם, והאנשים הנ"ל הלכו אחריו, פי פלם היו אנשי המשפחה שלו, פי היו לו אחיות ואחים וזרע מרעים שלו, עד שנעשה מהם קבוץ הנ"ל, שהלכו אחריו ונשאו אותו, והוא הקפיד מאד על כבודו, פי היה פעסן גדול וכועס בכל פעם עליהם בקפידות גדולות, וצוה בכל פעם שינשאו אותו אנשים אחרים, וכעס בכל פעם עליהם, נמצא שזה הבעטליר הזקן הוא איש מכבד גדול, שיש לו כבוד פזה, וגם רודף אחר הכבוד, פי הוא מקפיד פל-פך על כבודו פנ"ל, על-פן הוטב בעיני הפת הזאת הבעטליר הזה, וקבלו אותו למלך, ולהיות גם ארץ גורמת, פי יש ארץ שגורמת ומסגלת לכבוד, וכן יש ארץ גורמת למדה אחרת, על-פן אלו הפת (שחקרו לעצמם שעקר התכלית הוא כבוד) בקשו ארץ גורמת לכבוד, ומצאו מדינה שמסגלת לזה וישבו שם, כי הנה ענין זה של תאוות הכבוד הוא דבר פלא מאד, כי יש בני אדם שמוכנים לבזות את עצמם בכל מיני בזיונות, הכל בשביל כדי להשיג איזה בחינה של כבוד, ועל מה שמכזים עצמם אינם מסתכלים כלל, העיקר שיקבלו איזה בחינת של כבוד, הרי אין טיפשות גדול מזה, ולכן אמר רביז"ל (ליקוטי מוהר"ן חלק א' סי' קצ"ד) שמי שרוצה כבוד הוא שוטה, כי איך ירצה לקחת כבוד לעצמו בהיכל המלך, הלא אין בזיון גדול מזה, עיין שם, אבל יש בני אדם שעושים תכלית שלימה מן הכבוד, ודואגים על כבודם גם לאחר פטירתם, וכמו שפעם אמר רביז"ל, שיכול להיות לנפטר גאווה מלוויה יפה, ואם היה יכול לקום ולראות כמה אנשים באו ללוויה שלו, היה קם ורואה, וכי יש טפשות גדולה מזו, הלא לא יועיל לו כלום כל הכבוד הזה, אבל אדם נכנס כל כך בתאוות הכבוד עד שעושה מזה תכלית ממש, ושוכח שכל התכלית הוא רק כבוד אלקי, להיות דבוק בו יתברך באמת.

וסיפר מוהרא"ש נ"י, שהיה פעם רב שהסתכסך בריב ומחלוקת עם איזה כתה של חסידים, וכדי לנקום בו חיכו שיסע מביתו על זמן קצר, ואז פירסמו בכל העיר שנפטר, והלוויה תצא מביתו בזמן פלוני ופלוני, והמון אנשים הגיעו על הלוויה, וגם אשתו היתה שבורה לגמרי ובכתה מאד, והנה פתאום באמצע הלוויה הגיע לביתו,

ומסתכל סביבו ושואל מה זאת? וסיפרו לו, שכולם באו על הלוויה שלו, והיה פלא בעיניו מאד, וכולם ראו שהוא חי, ואחר כך כתב הרב מודעה בעיתון, שנותן תודה והודאה לכל אלו שהשתתפו בלוויה שלו, כי לא ידע שיש לו כל כך הרבה מעריצים ומחשיבים...

פת אחרת אמרו, שאין הפכוּד עקר התכלית, וחקרו שעקר התכלית הוא רציחה, פי אָנו רואים שפל הדברים נכלים ונפסדים, וכל מה שיש בעולם, עשבים וצמחים ובני-אדם, וכל מה שיש בעולם, הפל צריך לבוא לכליון והפסד, נמצא שתכלית הפל הוא הפליון וההפסד, על-פן הרוצח, שהוא הורג ומכלה בני-אדם, נמצא שהוא מרבה להביא את העולם אל התכלית, על-פן נסכּם ביניהם שהתכלית הוא רציחה, ובקשו איש שיהיה רוצח וכעסן ובעל-קנאה ביותר, פי איש פזה הוא קרוב יותר אל התכלית (לפי דעתם הנבוכה), והוא ראוי להיות מלך, והלכו לבקש, ושמעו קול צעקה ושאלו: מהו קול הצעקה הזאת והשיבו להם, שקול הצעקה היא, היות שאחד שחט את אביו ואת אמו, ענו ואמרו: וכי יש רוצח אביר-לב וכעסן יותר מזה שיהרג את אביו ואת אמו, האיש הזה השיג את התכלית, והוטב בעיניהם, וקבלו אותו עליהם למלך, ובקשו להם ארץ גורמת לרציחה, ובחרו להם במקום הרים וגבעות שהוא מקום הרוצחים, והלכו לשם וישבו שם עם מלפם, ודבר זה נתקיים במלחמת עולם השניה, שהמליכו במדינת גרמניה את הצר הצורר ימח שמו וזכרו, שהיה אדם משוגע ומטורף לגמרי, וכל מי ששמע אותו ראה תיכף ומיד שאינו בן אדם כלל, כי היה צועק ונובח כמו כלב וחיה ממש, ואף על פי כן הצליח למשול על אומתו, ולהפוך כולם לרוצחים עד שרצחו שש מליון יהודים בדם קר ובמיתות משונות ואכזריות, ובשאר אנשי העולם רצח קרוב לשלושים מליון אנשים, והיה לו שיטה של רציחה וכליון, למחות מעל פני האדמה מקודם היהודים ואחר כך שאר אנשי העולם, עד שהקדוש ברוך הוא הפר את עצתו, והרג את עצמו, ונתבטל מלכותו, הרי רואים איך בני אדם יכול לתעות ולהסתבך במדה זו של רציחה.

והנה רביז"ל נותן לדוגמא של רוצח גדול, מי ששחט את אביו ואת אמו רחמנא ליצלן, כי אין עוד רוצח כזו שמצער את אביו ואת אמו, וחכמינו הקדושים קוראים את מצות כיבוד אב ואם "חמורה שבחמורות" (תנחומא עקב), כי מצות כיבוד אב ואם היא בוודאי מצוה שקשה מאד לקיימה, וכן אמרו (קידושין ל"ב) עד היכן כיבוד אב ואם? כדי שיטול ארנקי ויזרקנו לים בפניו ואינו מכלימו, הרי אדם שעבד ימים

ושנים להרוויח כסף, ובא אביו וזרקו לים בפניו, וגם אז אסור לו להכלימו, ומספר הגמרא (שם ל"א.) על דמא בן נתינה, שפעם היה יושב בין גדולי רומי לבוש סירקון של זהב, ובאתה אמו וקרעתו ממנו, וטפחה לו על ראשו וירקה לו בפניו, ולא הכלימה, הרי כיבוד אב ואם בוודאי מצוה קשה מאד לקיימה, כי אפילו אביו ואמו עושים דבר שבאמת אינם צודקים, צריכין לשתוק ולא להכלימם, ומכל שכן כשרק לפי דעתו אינם צודקים, אסור לומר להם שום דבר, ואם מזלזלים בכיבוד אב ואם אזי לבסוף יכולים לבא לידי רציחה רחמנא ליצלן, וכמו שרואים בפרשת בן סורר ומורה, שחייב מיתה מחמת שירדה תורה לסוף דעתו שלבסוף ילסטם את הבריות וירצה אותם, כי בזה ששופך דם אביו ודם אמו ומבזה אותם, הרי אין רוצה גדול מזה, והשם יתברך יזכינו לשמור תורתו ומצוותיו כראוי, ונוכה להשיג את התכלית האמיתי, שהוא להיות דבוק בו יתברך, ונוכה לראות בגאולת ונחמת ישראל במהרה בימינו ואמן.

סעודה שלישית פרשת ואתחנן שבת נחמו ה'תשס"א

בסעודה שלישית, סעודת רעווא דרעווין, שהיתה אז גם סעודת הודאה לא' מאנ"ש בבית מדרשו של מוהרא"ש נ"י, דיבר מוהרא"ש נ"י דיבורים נוראים ונפלאים מאד על פי דברי רביז"ל בליקוטי מוהר"ן חלק ב' סי' ב', המדבר מקרבן תודה שמביאים כשיוצאים מן הצרה, עיין שם.

פתח ואמר מוהרא"ש נ"י, רביז"ל אומר (מוהרא"ש נ"י חזר בקיצור על כמה נקודות שבתורה זו של רביז"ל), עקר שעשוע עולם הבא, להודות ולהלל לשמו הגדול יתברך, ולהפיר אותו יתברך, שעל-ידי-זה סמוכים וקרובים-אליו יתברך, פי כל מה שיודעין ומפירין אותו יתברך ביותר, סמוכים-אליו ביותר, פי שאר כל הדברים יתבטלו לעתיד כלם, בבחינת: 'פל הקרבנות בטלין, חוץ מקרבן תודה' (מדרש רבה, צו פרשה ט, אמור פרשה כז, עין שם), שלא ישאר לעתיד, רק בבחינת תודה והודאה, להודות ולהלל ולדעת אותו יתברך, פמו שפתוב (ישעיה

י"א): "פי מלאה הארץ דעה את ה' פמים לים מכסים", שזה פל שעשוע עולם הבא:

והסביר מוהרא"ש נ"י, כי הנה אין עוד תענוג ושעשוע עליונה, כמו להודות ולהלל להשם יתברך תמיד, כי מי שזוכה לפתוח את עיניו, ולראות חסדי השם יתברך על כל פרט ופרט של החיים שלו, הוא מהלל ומודה לשמו יתברך תמיד, וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (בראשית רבה פרשה י"ד ס"ט) על הפסוק (תהלים ק"ז) כל הנשמה תהלל יה, על כל נשימה ונשימה תהלל יה, כי הרי חסדי המקום עלינו בכל עת ורגע, ועלינו להודות לשמו יתברך תמיד, והנה זה מדובר על כל פרטי החיים הרגילים, מה מאד כשנעשה לאדם גם גמור, וניצול ממות לחיים בחסדי ה', אזי בוודאי עליו להודות ולהלל לשמו יתברך, וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (ברכות נ"ד): ד' צריכין להודות וכו', וסימנך חי"ם, ה'ולה שנתרפא, י'וצא מבית האסורים, י'ורדי הים, הולכי מ'דברות, כי כשנארע לאדם גם שלא כדרך הטבע, בוודאי עליו להקריב קרבן תודה לה', וענין של תודה אף פעם לא יתבטל, כי חסדי השם יתברך הם לעד ולנצח נצחים, ולכן אמרו חכמינו הקדושים (ויקרא רבה ריש פרשת צו) כל הקרבנות עתידין ליבטל חוץ מקרבן תודה, כי קרבנות היחיד באים על חטא וחסרון, ולעתיד לבא יתבטל החטא לגמרי, אבל קרבן תודה בא בתור הלל והודאה לה', וזה יהיה תמיד, ולכן גם אמרו (שם), כל התפילות עתידות להתבטל חוץ מתפילת תודה, כי ההלל וההודאה שלנו הם במקום קרבן תודה, וזה שייך תמיד בין בזמן שבית המקדש קיים ובין בזמן שאין בית המקדש קיים, והוא עיקר שעשוע עולם הבא, כי אין עוד תענוג ושעשוע כמו מי שמכיר את חסדי השם יתברך על כל פרט, ותמיד מהלל ומודה לשמו יתברך, אשרי מי שעוסק בזה תמיד.

ובחינת תודה, שהוא שעשוע עולם הבא, זה בחינת הלכות, פי ההלכות שזוכין ללמד, בפרט מי שזוכה לחדש בהם, זה בחינת שעשוע עולם הבא וכו', ובשביל זה מכנה התודה בשם הלכה, פי תודה מביאין פשיוצאין מצרה, פי פשנופלין לאיזהו צרה, חס ושלום, אזי עקר הצרה בלב, פי הלב יודע ומרגיש הצרה ביותר, כמו שכתוב (משלי י"ד): "לב יודע מרת נפשו" פי "הלב מבין" (ברכות ס"א), ועל פן הוא מרגיש הצרה ביותר ואזי, בשעת הצרה, מתפנסים כל הדמים ועולים-אל הלב, כמו פשיש צרה באיזהו מקום, חס ושלום, אזי מתפנסים פלם אל החכם שישיש שם, לקבל ממנו עצה כמו-כן נתקבצים פל הדמים ועולים-אל הלב, לבקש עצה ותחבולה פנגד הצרה ואזי הם שוטפים על הלב, ואז הלב בצרה ובדחק גדול, פי לא די שהלב דואג

בעצמו, פי הוא מרגיש הצרה יותר מפלם, אף גם הדמים שוטפין עליו ומצריין לו מאד, ועל פן פשיש, חס ושלום, צרה לאדם, הלב דופק בדפיקות גדולות, פי הוא מבקש לנענע מעצמו ולהשליכם מעליו, ועל פן הוא דופק בדפיקות גדולות בשעת הצרה, חס ושלום, ואחר כך פשיוצאין מהצרה, אזי חוזרין תהלוכות הדמים לילך כסדר בתוך שבילי הגוף, ועל פן התודה, שהיא באה פשיוצאין מהצרה, היא מכנה בשם הלכה, על שם תהלוכות הדמים, שהולכין כסדר פשיוצאין מהצרה כנ"ל:

והסביר מוהרא"ש נ"י, כי הנה רביו"ל מגלה לנו כאן הקשר בין תודה להלכה, שמרומז בפסוק (תהלים ק) מזמור לתודה ה'רעו ל'הוי"ה כל ה'ארץ, ראשי תיבות הלכ"ה, כי תודה מביאין כשיוצאים מצרה, ובשעת צרה כל הדמים שבגוף מתכנסים ועולים אל הלב, כי הלב כמו מלך בגוף, וכמו כשיש צרה באיזה מקום חס ושלום, אזי כולם מתכנסים ובאים אל המלך והחכם לקבל ממנו עצה, כמו בן כשיש צרה לאדם, כל הדמים באים אל הלב, שהוא המלך והחכם שבגוף, לקבל ממנו עצה ותושיה, כי בשעת צרה האדם הוא בחינת אובר עצות, כי אינו יודע איך לשית עצה לנפשו, כמו כשיש שריפה חס ושלום, אזי בן אדם מתבלבל לגמרי, ותופם ומציל דלי ומטאטא ובורה, ושוכח מעיקר הונו ורכושו, וזה מחמת רוב בהלה ופחד שנכנס בו בשעת צרה, עד שאובד חכמתו לגמרי, אבל כשבא אל חכם וצדיק היותר חכם ומבין ממנו, אזי הדבר הראשון מלמד הוא אותו לא לאבד עשתונותיו, ולא להתייאש, ולאט לאט מורה לו איך לצאת מהצרה, וכמו בן הוא בגוף האדם, כשיש צרה חס ושלום, אזי כל הדמים עולם ומתכנסים אל הלב, כי הוא כמו מלך וחכם בגוף, וכל הדמים מבקשים ממנו עצה ותרופה, ומזה בא שהלב דופק בדפיקות גדולות בעת צרה, כי לא די מה שהלב דואג בעצמו, כי מרגיש את הצרה יותר מכולם, אלא גם כל הדמים שוטפין אותו ומצירין לו מאד, והוא מבקש לנענע אותם מעל עצמו, ולהשליכם מעליו, וכשאחר כך יוצאין מהצרה, אזי חוזרין תהלוכות הדמים לילך כסדרן בתוך שבילי הגוף, ועל כן התודה שמביאין כשיוצאין מן הצרה נקראת בשם הלכה, על שם תהלוכות הדמים שחוזרים להלך כסדרן.

ואומר רביו"ל בהמשך תורה זו, וצריכין להמשיך השמחה של שבת לששת ימי החל, פי ימי החל הם בחינת עצבות, ואפלו המצוות שעושים בימי החל הם בחינת עצבות, פי מט"ט שלטנותה בימי החל (תקוני זהר, תקוני יח, דף לג:), ומט"ט הוא בחינת עבד, בחינת עצבות, אבל שבת הוא בחינת בן, ואז ניחא לעלאין ותתאין, ונתעורר שמחה, ואזי בתרוממין ונתעלין כל המצוות של

ששית ימי החל מן העצבות, ונמשך עליהם מנוחה ושמחה וכו', ועל-ידי-זה שממשיכין קדשה של שבת לששית ימי החל, על-ידי-זה נתגלה האחדות הפשוט יתברך, כי בששית ימי החל הם פעלות משתנות, שבכל יום נברא פעלה משנה, וזה פנגד השכל האנושי, להבין זאת בשכל האנושי, שפעלות משתנות יהיו נמשכין מאחד הפשוט יתברך ויתעלה, כי בשכל האנושי אי אפשר להבין זאת, רק על-ידי שבת שאנו זוכין, שנתן לנו השם יתברך מתנה גדולה, כמו שאמר רבותינו, זכרונם לברכה (שבת י:): 'מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה', על-ידי-זה נתגלה אחדות הפשוט, כי שבת מורה על אמונת היחוד, שאנו מאמינים, שכל הפעלות משתנות נמשכין מאחד הפשוט יתברך, שברא פלם בששית ימי החל ושבת בשבת, נמצא שעל ידי שבת נתגלה אחדות הפשוט יתברך, והתגלות אחדות הפשוט זאת הבחינה יקרה מאד אפלו אצלו יתברך, כמו שמצינו: 'יחיד ורבים-הלכה פרבים' (ברכות ט' ו"ז), פי מחמת שהם רבים, שכל אחד יש בו דעה משנה בחינת פעלות משתנות, וכשהם מספימים יחד לדעת אחד, נמצא בחינת פעלות משתנות נעשה בחינת אחדות הפשוט, שזה יקר מאד בעיניו יתברך, ועל פן הלכה פמותם, וגם פדי שלא להרבות מחלקת בישראל, פי אם לא כן, פל יחיד ויחיד יאמר פדעתו ואין לדבר סוף, ויתרבו מחלקת בישראל (עין בבא מציעא נ"ט:), שאין זה רצונו יתברך, פי רצונו רק בבחינת אחדות הפשוט, פי פשנתגלה בחינת אחדות הפשוט למטה, גם למעלה נתגלה אחדות הפשוט יתברך, בבחינת: "אתה אחד ושםך אחד, ומי פעמך ישראל גוי אחד בפארץ" שעל ידי אחדות שנתגלה בישראל למטה, נתגלה אחדותו הפשוט יתברך למעלה, עיין שם כל זה בדברי רביו"ל.

והסביר מוהרא"ש נ"י, כי הנה עיקר זמן השמחה והתענוג הוא בשבת קודש, כי אז מתגלה לכל אחד ואחד אמתת מציאותו יתברך, איך שאין שום מציאות בלעדו יתברך כלל, כי שבת הוא נייחא מכל וכל, ואין שום עסקים ועבודות גשמיים, ואין חובות לשלם ואין טשעקים לכסות, רק אז עיקר הזמן להתדבק בו יתברך בתורה ובתפילה ובתענוגים גשמיים, כי אכילת שבת כולו קודש כולו אלקות (ליקוטי מוהר"ן חלק א' סי' נ"ז), וכשאדם נכנס בתוך שבת הוא נכנס כביכול בתוך הקדוש ברוך הוא, וכמו שאיתא בזהר (יתרו פ"ז:): מהו שבת? שמא דקודשא בריך הוא, שמא דאיהו שלים מכל סטרוי, כי אז נתגלה האמונה הקדושה בראיה ברורה ומזוככת, וכל אחד זוכה למוחין אחרים לגמרי, ולכן כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובר עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו (שבת קי"ח:), כי על ידי שאדם נכנס בתוך האמונה של שבת, נמחל לו

הכל, וכמו שאומר רביז"ל (ספר המדות אות אמונה סי' ל"ג) על ידי אמונה הקדוש ברוך הוא יסלח לך על כל עונותיך, והנה העיקר להמשיך השמחה של שבת לששת ימי החול, שישכיל לעצמו מוחין קדושים כאלו בשבת קודש, שיאירו לו גם בששת ימי החול, עד שאפילו בשעה שצריך להיות עסוק בעסקים גשמיים, ובפעולות משתנות, יכיר שכולם נמשכים מן האחדות הפשוט שהוא השם יתברך, ואין שום מציאות בלעדו יתברך כלל, כי אתה אחד ושמן אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, שכל תכלית הבריאה הוא רק אחד, להכיר את השם יתברך, אלא שבששת ימי המעשה יש כל כך הרבה פעולות משתנות עד שקל מאוד לשכוח אחדותו יתברך הפשוט חס ושלום, אבל על ידי שממשיך לעצמו המוחין והשמחה של שבת לששת ימי החול, על ידי זה מתגלה לו שגם בששת ימי המעשה הכל נמשך מן האחדות הפשוט, ואין שום מציאות בלעדו יתברך כלל.

וזהו הייחוד בין שני שמות הוי"ה אלהי"ם, כי הוי"ה מרמז על אחדותו יתברך הפשוט, בחינת היה הוה ויהיה, כי אתה הוא אחד קודם שבראת העולם ואתה הוא אחד משבראת העולם, אבל השם אלהי"ם, שהוא בנימטריא הטב"ע, כבר מרמז על פעולות משתנות, המתלבשים בתוך הטבע, ולכן העיקר הוא לייחד שני שמות אלו ביחד, ואז נקרא שם מלא, כמובא בזוהר (משפטים צ"ח) ה' אלקי, דא שירותא דמהימנותא וכו' (עי' ליקוטי מוהר"ן חלק א' סי' נ"ד), כי שני שמות אלו הם עיקר הדעת, לדעת שבין הוי"ה, שהוא חסד, ובין אלהי"ם, שהוא דין, הכל אחדות אחד (ליקוטי מוהר"ן חלק א' סי' ד'), וזהו עיקר הייחוד של קריאת שמע (דברים ו') שמע ישראל, הוי"ה אלהינו, הוי"ה אחד, היינו בין הוי"ה ובין אלהי"ם, הכל אחדות אחד, וכשארם יש לו הדעת הזה, הוא ממשיך השמחה של שבת לששת ימי החול, והוא עולה ומתענג בנועם זיו השכינה, ומשתעשע בשעשוע עולם הבא, אשרי לו ואשרי חלקו.

וקישר מוהרא"ש נ"י את ענין הנ"ל לפרשת השבוע בקשר נורא ונפלא מאד, כי הנה כתיב בפרשת השבוע (דברים ד') בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד הוי"ה אלהיך ושמעת בקולו, ויש לומר בפסוק זה על פי דברי רביז"ל הנ"ל, בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה, כשארם בא לתוך המיצר והדוחק, ומתחילים כל הדמים לשטוף על לבו בדוחק גדול, אזי אם יחפש את הקדוש ברוך הוא בכל מה שעובר עליו, ויקבל עצות אמיתיות מן החכם שבדור, וישמע אל דברי הלב הרוצים לקרב אותו אל השם יתברך, שזהו ומצאוך כל הדברים האלה, שזהו דברי הלב שהם דברי השם יתברך בעצמו כביכול (ליקוטי מוהר"ן חלק א' סי' קל"ח), אז יזכה לאור האמת המאיר בתוך הדיבור (כמבואר בפנים בהתורה), ואזי סוף

כל סוף יזכה לצאת מן הצרה ולהקריב קרבן תודה, שזהו בחינת באחרית הימים, שהוא ענין קרבן תודה שאינה עתידה ליבטל, כי היא עיקר שעשוע עולם הבא לעד ולנצח נצחים.

וזהו ושבת עד הוי"ה אלהיך, ושבת אותיות שבת, שהוא השמחה של שבת קודש, שהוא שמא דקודשא בריך הוא, שתזכה להמשיך השמחה של שבת לששת ימי החול, ולדעת שבין הוי"ה ובין אלהי"ם הכל חסד גדול ממנו יתברך, שזהו ושבת – עד הוי"ה אלהיך, ואז ושמעת בקולו, שגם בששת ימי המעשה תזכה לשמוע את קולו יתברך מכל הבריאה כולה, והכל תהיה אצלך אחדות גמור.

וחזר וקושר מוהרא"ש נ"י את ענין הנ"ל לענינא דיומא, ענינא דחמשה עשר באב, בקשר עליון וחזק מאד, כי הנה אמרו חכמינו הקדושים (סוף תענית) לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים שבהם בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולים שלא לבייש את מי שאין לו וכו', ואמרו שם בגמרא, בשלמא יום הכיפורים, משום דאית ביה סליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות האחרונות, אלא חמשה עשר באב מאי היא, אמר רב יהודה אמר שמואל, יום שהותרו השבטים לבא זה בזה וכו', ויש להבין מהו הקשר והשייכות בין חמשה עשר באב ליום הכיפורים, ולמה דייקא שני ימים אלו נבחרו להיות הימים הכי טובים לישראל שבהם בנות ירושלים יוצאות וכו', אבל על פי דברי רביז"ל הנ"ל מובן הענין מאד, כי הנה מבואר בספר הקדוש בני יששכר (מאמרי חודש אב) שמחמשה עשר באב מתחיל כבר ההארה של הימים הנוראים, כי אז הוא ארבעים יום קודם יצירת הוולד, היינו קודם כ"ה אלול, שהוא יום ראשון של מעשה בראשית (לפי דברי רבי אליעזר שבתשרי נברא העולם), ומאז כבר צריכין להכין עצמינו לקבל שנה חדשה, ולזכות למחילה סליחה וכפרה ביום הכיפורים, והנה עיקר היום טוב הוא ביום הכיפורים שאז כל נשמות ישראל מתאחדים באחדות אחד, ומבקשים סליחה וכפרה אחד מן השני, ולכן אז עיקר הזמן של לבישת בגדי לבן, כי בגדי לבן מרמזים על ליבונא דמוחא, היינו מוחין זכין ונקיים, שכל אחד זוכה להכניס בעצמו אמתת מציאותו יתברך, לדעת שאין בלעדו יתברך כלל, והוא תלוי בשמירת הברית שהוא ענין של גידים לבנים, כי תיקון המוחין כפי תיקון הברית (ליקוטי מוהר"ן חלק א' סי' כ"ט), ואז הוא עיקר השמחה, כי עיקר השמחה אצלו יתברך כשפעולות משתנות מתאחדים באחדות הפשוט, ולכן היו לובשין בגדי לבן שאולין, שלא לבייש את מי שאין לו, וכל אחד ואחד לווה זה מזה, להראות על האחדות שביניהם, והוא על דרך שדרך שפירש רביז"ל (ליקוטי מוהר"ן חלק א' סי' ל"ד) ומקבלין דין מן דין, שכל אחד צריך לקבל

נקודת החבר, ולהתאחד עמו ביחד, ועם הנקודות של שניהם לעבוד את הקדוש ברוך הוא, כי אז ביום הכיפורים, צריכין ליוזר מאד שיהיו כל נשמות ישראל באחדות גמור בלי שום פירודים כלל, והנה מחמת שכל התיקונים אלו מתחילים כבר מחמשה עשר באב, לכן גם אז יוצאות בנות ירושלים בכלי לבן שאולין, כי אז כבר מתחילין ללוות ולשאול התיקונים האלו שנגמרים ביום הכיפורים, וכבר מאז מתחילין ללוות המוחין הלבנים הקדושים האלו ולעסוק בתיקונם, וזהו הטעם של רב יהודה אמר שמואל, יום שהותרו השבטים לבא זה בזה, כי בשעה שנאסרו השבטים להתחתן זה בזה, שלא יעברו נחלה ממטה אל מטה, בוודאי היה ענין של פירוד והפרשה, והיה ענין של פעולות משתנות שכל אחד היה שרוי בנפרד, אבל מיד שהותרו לבא זה בזה, הרי נתגלה האחדות הפשוט שביניהם שזהו השמחה הכי גדולה אצלו יתברך, והוא ההכנה ליום הכיפורים שכל נשמות ישראל מתאחדים אז ביחד, ולכן לא היו ימים טובים כשני ימים אלו, כי בשניהם נתגלה אחדותו יתברך הפשוט לכולם, החל מיום חמשה עשר באב, וגמר ביום הכיפורים, ולכן המנהג אצל אנשי שלומינו שכל השיעורים והתיקונים שעוסקים בהם בימי אלול, כגון לסיים את כל ספר התנ"ך (עי' בשיחות שנדפסו לאחר שיחות הר"ן) וכן ספר התיקונים וספרי רביז"ל וכו' הכל מתחילים כבר מחמשה עשר באב, ומסיימים עד ראש השנה ויום הכיפורים, ומי שלא זכה לסיים עד אז יכול לסיים עד שמחת תורה, וגם אפילו עד זאת חנוכה שאז נגמרים כל התיקונים של הימים הנוראים כמובא בספרים, והשם יתברך יזכינו להמשיך עלינו קדושת הימים האלו, ונזכה לקבל על עצמינו שנה טובה ומבורכת, וכתובה וחתימה טובה בספרן של צדיקים גמורים, ולראות בישועתן ונחמתן של ישראל במהרה בימינו אמן ואמן.

